

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงแส
อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

People's Participation in Flood Management: Case Study in
Choeng Sae Subdistrict Municipality, Krasae Sin District, Songkhla Province

ศิริเมอร ยงพานิช

Sirem-on Yongpanich

นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อีเมล: siremon26@gmail.com

วันที่รับบทความ(Received)

25 ธันวาคม 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

5 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

6 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยกับเทศบาลตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา รวมทั้งผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยและแนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัยในเขตเทศบาลตำบลเชิงแส และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยอยู่ในลักษณะร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับเทศบาล โดยประชาชนทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เสนอความคิดเห็น และร่วมจัดการปัญหากับเทศบาล (2) ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ขณะที่เทศบาลสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาจัดการปัญหาอุทกภัยด้วยตนเอง ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจและมีความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันเพื่อร่วมจัดการปัญหาอุทกภัย และ (3) แนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส พบว่าเทศบาลต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม และสร้างความเป็นพลเมืองที่มีขีดความสามารถในการจัดการอุทกภัยด้วยตนเอง

คำสำคัญ: อุทกภัย, การจัดการอุทกภัย, การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

This research aims to study people's participation patterns in flood management with Choeng Sae subdistrict municipality, Krasae Sin district, Songkhla province. As well as the results of participation in flood management and flood management development guidelines in the context of Choeng Sae subdistrict municipality. It's qualitative research. The data collection was studied through documentary research and semi-structured interview. The researcher used in-depth interview with key informants related to flood management in Choeng Sae subdistrict municipality and analyzed the data content analysis.

The results showed that (1) the pattern of participation was like collaboration between people and municipality. (2) The results of participation in flood management resulted in people feeling ownership of the area. The municipality encourages people to take over flooding on their own. As the result, people have trusted and relied on each other to manage floods and (3) Guidelines for developing flood management in the context of Choeng Sae subdistrict municipality. It found that municipality needs to raise awareness of the importance of participation and create citizenship with the capacity to manage floods on their own.

Keywords: Flood, Flood Management, Participation

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนทำหน้าที่เป็นผู้จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560) อีกด้านหนึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากการก่อตัวของภัยพิบัติเกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญกับอุทกภัยซึ่งเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติมาโดยตลอด อีกทั้งอุทกภัยมีลักษณะสำคัญในแง่ที่การก่อตัวของสถานการณ์สามารถทวีความรุนแรงและผลกระทบ หากประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยไม่มีขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมรับมือและบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ขณะเดียวกันแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 สนับสนุนให้รัฐนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติตามแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้ประชาชนสามารถเตรียมความพร้อมรับมือและบรรเทาผลกระทบในเบื้องต้น (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2558)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่เผชิญกับอุทกภัยเป็นประจำทุกปี หากแต่ความรุนแรงและการคงอยู่ของสถานการณ์มีความแตกต่างกันตามบริบทและลักษณะอุทกภัยที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่คาบสมุทรสติงพระเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย เนื่องจากลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่ติดกับทะเลสาบสงขลา เมื่อเกิดฝนตกหนักส่งผลให้พื้นที่คาบสมุทรสติงพระต้องรับมลน้ำที่มาจากในพื้นที่และจากพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ บางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง นอกจากนี้ทะเลสาบสงขลาประสบปัญหาความตื้นเขินทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงสู่อ่าวไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้พื้นที่คาบสมุทรสติงพระกลายเป็นพื้นที่รองรับน้ำและมีน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลาหลายเดือน ซึ่งอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่คาบสมุทรสติงพระครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอรโนด อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสติงพระ และอำเภอสิงหนคร

เทศบาลตำบลเชิงแสเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในความรับผิดชอบของอำเภอกะแสดินธุ์ และมีพื้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกของทะเลสาบสงขลา จากลักษณะทางกายภาพทำให้พื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสต้องประสบปัญหาอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ความรุนแรงและผลกระทบของสถานการณ์ถูกกำหนดด้วยมลน้ำที่ไหลเข้าสู่พื้นที่ แม้ว่าพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสมีประสบการณ์ในการเผชิญกับอุทกภัยเป็นประจำทุกปี แต่พื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสกลับต้องเผชิญเหตุการณ์อุทกภัยในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 ที่มีความผิดปกติจากเหตุการณ์อุทกภัยในหัวเวลายื่น เนื่องจากสถานการณ์ได้ทวีความรุนแรงในช่วงปลายเดือนธันวาคมจากฝนที่ตกหนักเต็มพื้นที่อำเภอกะแสดินธุ์ ประกอบกับปัญหาความตื้นเขินของทะเลสาบสงขลาทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไม่สามารถผลักดันน้ำลงสู่อ่าวไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้สถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสคงอยู่ถึงกลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา, 2560)

พื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสต้องประสบอุทกภัยเป็นระยะเวลาหลายเดือน ทำให้เทศบาลตระหนักว่าตนเองไม่สามารถจัดการปัญหาอุทกภัยให้ประสบผลสำเร็จเพียงหน่วยงานเดียว ประกอบกับการเกิดอุทกภัยสามารถขยายขอบเขตครอบคลุมพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว หากเทศบาลไม่สามารถเข้าสู่พื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วย่อมส่งผลให้เกิดความเสียหายและผลกระทบเพิ่มขึ้น ทำให้การจัดการอุทกภัยต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนซึ่งเป็นผู้เผชิญกับสถานการณ์เป็นลำดับแรก เนื่องจากประชาชนเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทแวดล้อม รวมทั้งความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ของตนเป็นอย่างดี (ดุขฎิ อายุวัฒน์, ปนัดดา ภูเจริญศิลป์, และวณิชชา ณรงค์ชัย, 2559) อีกทั้งการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยสามารถนำไปสู่การเตรียมความพร้อมรับมือ และวางแผนบริหารจัดการปัญหาเพื่อลดผลกระทบแทนการรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว

ด้วยเหตุนี้การจัดการอุทกภัยในพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสจึงเน้นย้ำการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อทำหน้าที่จัดการอุทกภัย นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีหุ้นส่วนกับเทศบาลย่อมส่งผลให้การจัดการอุทกภัยประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชน รวมทั้งผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแสใน

การจัดการอุทกภัย และนำไปสู่แนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบล
เชิงแส

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส
อำเภอกระแสนิธิ์ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส
อำเภอกระแสนิธิ์ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทของเทศบาลตำบลเชิงแส
อำเภอกระแสนิธิ์ จังหวัดสงขลา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยร่วมกับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม
ความเป็นพลเมือง และการจัดการอุทกภัยโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance)

การจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการจัดการกิจการสาธารณะ ที่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การดำเนินงานดังกล่าวอยู่บนฐานของ
การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อวางแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม สภาพปัญหา และ
ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องนำประสบการณ์ ความรู้
ขีดความสามารถของประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการปัญหา เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและ
ความไว้วางใจต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Chhotray & Stoker, 2009) กล่าวได้ว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนไม่ได้อยู่ในลักษณะการควบคุมสั่งการ แต่ทั้งสอง
ฝ่ายต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และแนวทางจัดการปัญหา อีกด้านหนึ่งการจัดการ
ปกครองแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการดำเนินงานที่พัฒนาขีดความสามารถของประชาชนไปสู่ความเป็น
พลเมืองที่เห็นว่าตนเองเป็นเจ้าของปัญหา และสามารถจัดการปัญหาด้วยตนเองโดยอาศัยประสบการณ์และ
ความรู้ของตนมาปรับใช้ในการดำเนินงาน

แนวคิดความเป็นพลเมือง (Citizenship)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ที่จ้องใจปัญหาและรับรู้ความต้องการของ
ประชาชนเป็นอย่างดี ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดบริการสาธารณะเพื่อ
ตอบสนองต่อประชาชน ขณะเดียวกันความสำเร็จในการจัดบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นต้องอาศัยการมี
ส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเป็นผู้เอื้ออำนวยสนับสนุน

การมีส่วนร่วม ตลอดจนเปลี่ยนมุมมองจากเดิมที่มองว่าประชาชนเป็นเพียงลูกค้าที่รอรับบริการสาธารณะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปสู่การตระหนักว่าประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง (Denhardt & Denhardt, 2007)

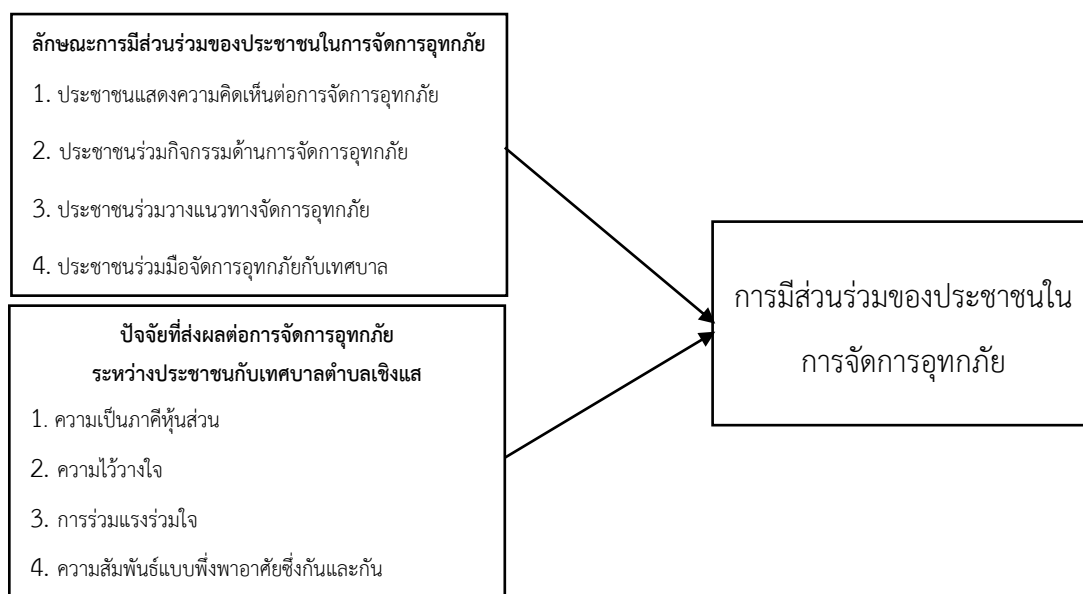
ความเป็นพลเมืองเกี่ยวข้องกับการให้อำนาจ (Empowerment) ในแง่การสร้างความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ที่มีความกระตือรือร้นเข้ามาร่วมจัดการปัญหาในฐานะเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง (Saito, 2008) ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง

แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Disaster Risk Management: CBDRM)

แนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานเป็นแนวคิดการจัดการภัยพิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมและความเป็นพลเมือง เนื่องจากภัยพิบัติเป็นปัญหาที่เริ่มต้นในระดับท้องถิ่นก่อนขยายความเสียหายและผลกระทบไปสู่พื้นที่อื่น ด้วยเหตุนี้การจัดการปัญหาภัยพิบัติต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ทั้งนี้ประชาชนถือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเผชิญกับภัยพิบัติจึงมีความรู้ที่สามารถจัดการปัญหาด้วยตนเองในเบื้องต้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้อำนาจแก่ประชาชนเพื่อเป็นภาคีหุ้นส่วนในการจัดการภัยพิบัติร่วมกัน และสามารถอยู่ร่วมกับภัยพิบัติได้อย่างปลอดภัย (Pribadi et al., 2011)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงแส อำเภอกะเสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัยในเขตเทศบาลตำบลเชิงแส อำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา รวมจำนวน 15 คน โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับภูมิภาค ประกอบด้วย ผู้แทนสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา ผู้แทนสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา สาธารณชน และผู้แทนอำเภอกะสสินธุ์ จังหวัดสงขลา และ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้แทนเทศบาลตำบลเชิงแส และผู้แทนประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเชิงแส

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วม ความเป็นพลเมือง และการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสังเคราะห์เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ด้วยคำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์ที่ใช้คำถามปลายเปิดมีความยืดหยุ่น ทำให้ผู้วิจัยสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำ และลำดับคำถามได้ตามบริบทของสถานการณ์

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหลากหลายระดับเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน ร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสารประกอบ เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (สุรางค์ จันทวานิช, 2561)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มา โดยการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสอดคล้องของเนื้อหา และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบเพื่อนำเข้าสู่ประเด็นเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด และนำเสนอในรูปแบบการอธิบายเชิงพรรณนาที่ได้จากผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยกับเทศบาลตำบลเชิงแส ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัย รวมทั้งแนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยกับเทศบาลตำบลเชิงแส

พบว่าประชาชนต้องการให้ตนเองและชุมชนปลอดภัยจากสถานการณ์ ประชาชนจึงพยายามหาแนวทางการจัดการอุทกภัยด้วยตนเอง นอกจากนี้การเข้าสู่พื้นที่ประสบภัยที่มีความล่าช้าทำให้เทศบาลผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการปัญหา โดยให้ประชาชนร่วมฝึกอบรมจิตอาสาภัยพิบัติและโครงการเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการสาธารณภัยของชุมชนร่วมกับเทศบาลและสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา สาขาระนอง เพื่อให้ตัวแทนชุมชนที่เข้าฝึกอบรมนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนให้มีความรู้ในการปฏิบัติตัวให้ปลอดภัยจากสถานการณ์ ขณะเดียวกันผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถช่วยเหลือคนในชุมชนให้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์น้อยที่สุด ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับภูมิภาค ดังนี้

“เป้าหมายหลักของเราคือให้ชุมชนเป็นผู้จัดการภัยก่อนที่หน่วยงานจะเข้าช่วยเหลือ ให้ชุมชนเป็นคนสำรวจ วิเคราะห์พื้นที่ตัวเองว่ามีความเสี่ยงอะไรบ้าง และตั้งคณะทำงานตามความถนัดของตนเอง”

“เราทำ CBDRM ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่วนจิตอาสาภัยพิบัติ เราอบรมเพื่อให้เขาทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ตัวเอง”

นอกจากการฝึกอบรมด้านการจัดการสาธารณภัย ประชาชนรับรู้จากประสบการณ์ของตนเองว่าพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสต้องประสบอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ทำให้ตัวแทนชุมชนต้องเข้ามาร่วมวางแผนรับมือสถานการณ์กับเทศบาล ซึ่งเทศบาลเห็นว่าการเข้ามาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นเพื่อจัดการปัญหาอุทกภัยเทศบาลทำให้ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยความรู้และขีดความสามารถของตนเอง เพราะประชาชนเข้าใจและรับรู้ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงใดที่ทำให้เกิดอุทกภัย หรือส่งผลให้สถานการณ์มีความรุนแรงและผลกระทบเพิ่มขึ้น ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

“ในเรื่องของน้ำท่วม ประชาชนเขามีส่วนร่วมโดยปกติธรรมดาอยู่แล้ว ชุมชนจะเตรียมความพร้อมในเบื้องต้นก่อนที่จะเกิดน้ำท่วม อย่างสำรวจพื้นที่เสี่ยงภัย กลุ่มประมงบางเพื่อจัดทำข้อมูลและแผนของชุมชน โดยชุมชนกับท้องถิ่นจะทำแผนร่วมกัน การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ชุมชนรู้ว่าตัวเองต้องแก้ปัญหาแบบไหน ไม่ใช่รอแค่ท้องถิ่นช่วยเหลืออย่างเดียว”

ขณะเดียวกันเทศบาลพยายามให้ประชาชนเป็นผู้เตรียมความพร้อมในพื้นที่เพื่อจัดการปัญหาด้วยตนเอง เช่น การเฝ้าระวังระดับน้ำและแจ้งให้ผู้นำชุมชนนำข้อมูลประสานมาที่เทศบาลเพื่อประสานไปยังหน่วยงานระดับภูมิภาค หรือช่วยกันขุดลอกคูคลองในชุมชนเพื่อให้สามารถระบายได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดฝนตกในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ประชาชนจะทำงานร่วมกับเทศบาลและหน่วยงานอื่นในพื้นที่คาบสมุทรมหะสาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีทรัพยากรและอำนาจหน้าที่ในการจัดการสาธารณภัยตามที่กฎหมายกำหนด

ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส

จากการศึกษาสามารถจำแนกผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส ตามประเด็น ดังนี้

1. ผลจากการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ที่มีความเข้าใจและรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่เทศบาลประสบอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ประกอบกับอุทกภัยที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะน้ำท่วมขังที่มีระยะเวลาหลายเดือน ประชาชนต้องหาแนวทางการจัดการปัญหาให้ตนเองและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับอุทกภัยโดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการอุทกภัยกับเทศบาล ซึ่งการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนสามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นในการวางแผนการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

“การที่เราเข้ามาพูดคุย ทำงานร่วมกับเทศบาล ทำให้เรามองเห็นปัญหา และสามารถแก้ปัญหาด้วยตัวเอง มันก็ดีกว่าการที่เราขอให้หน่วยงานราชการเข้ามาแก้ปัญหาให้ เพราะเขาไม่เข้าใจปัญหาเหมือนเรา แต่การที่เราทำเอง เราจะรู้ข้อมูลพื้นที่ จุดเสี่ยง จุดที่น้ำท่วมขังเป็นเวลานาน และปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน พอเรามีข้อมูลตรงนี้ เราก็สามารถเตรียมพร้อมด้วยตัวเองในบางส่วนก็ทำให้พื้นที่ได้รับความช่วยเหลือเร็วขึ้น”

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยส่งผลให้เกิดความเป็นภาคีหุ้นส่วนระหว่างประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส ทำให้เทศบาลต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปสู่การเอื้ออำนวยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเทศบาลตำบลเชิงแสทำหน้าที่เป็นผู้รับฟังมุมมอง ข้อเสนอ และความคิดเห็น ซึ่งการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจต่อการจัดการปัญหาอุทกภัยของเทศบาล เนื่องจากประชาชนรับรู้ว่าการที่เทศบาลไม่ได้เพิกเฉยต่อข้อมูล ความคิดเห็น หรือแนวทางการจัดการปัญหาที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจกับเทศบาล ตลอดจนเข้ามาร่วมจัดการปัญหาในพื้นที่ด้วยขีดความสามารถของตนเอง ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

“เราจะทำงานร่วมกันทั้งท้องถิ่นและชุมชน แกนนำชุมชนจะมานั่งคุยกับเทศบาล มาทำงาน ทำแผนร่วมกัน และช่วยกันลงสำรวจพื้นที่จริงๆเลยว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีอะไรบ้าง มีจุดไหนที่น้ำท่วมบ้าง สาเหตุ น้ำท่วมเกิดจากอะไร และเราจะแก้ไขได้อย่างไร มันเลยทำให้เราได้บูรณาการการทำงานร่วมกัน”

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับเทศบาลอยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เนื่องจากเทศบาลรับรู้ว่าการที่ประชาชนมีประสบการณ์ในการเผชิญสถานการณ์ เทศบาลจึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนและร่วมบรรเทาผลกระทบในเบื้องต้นก่อนที่หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือ ขณะที่ประชาชนจะพึ่งพาความช่วยเหลือจากเทศบาลในเรื่องที่เกินขีดความสามารถของตน ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

“เราใช้ระบบการทำงานแบบเดียวกัน เราทำงานเป็นทีม ก่อนภัยมาก็นัดประชุมวางแผนร่วมกัน ระหว่างกักกัน ชุมชน เทศบาล เสร็จแล้วก็มอบหมายให้ใครทำอะไร ถ้ามีปัญหาติดขัดอะไร เราก็จะประสานกับเทศบาล เพราะเขาอยู่ใกล้ชิดกับเรา ถ้าเทศบาลเขาแก้ปัญหาไม่ได้ เขาก็จะประสานไปที่อำเภอหรือหน่วยงานข้างนอกที่เขามีความพร้อมให้เข้ามาช่วยเหลือ”

“ความจริงเทศบาลจะเป็นผู้สนับสนุนการทำงานของชุมชน ชุมชนจะช่วยเหลือกันเอง เพราะว่าเวลาน้ำท่วม การเดินทางลำบากจากที่เคยใช้เวลาไม่กี่นาที อาจต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมง เราเลยเน้นให้ชุมชนดูแล

กันเอง เขาก็จะแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ส่วนชาวบ้านเขาก็เตรียมตัวในส่วนของตัวเองทั้งเรื่องอาหาร ขนย้ายสิ่งของ หรือเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร”

แนวทางพัฒนาการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส

ผลการศึกษาพบว่าอุทกภัยสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกิดสถานการณ์ ตลอดจนไม่สามารถคาดการณ์ความรุนแรงและผลกระทบของสถานการณ์ได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้เทศบาลตำบลเชิงแสจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการจัดการอุทกภัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส ดังนี้

1. เทศบาลตำบลเชิงแสและประชาชนรับรู้ร่วมกันว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยสามารถลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นต่อพื้นที่ แม้ว่าสถานการณ์จะสิ้นสุดลง แต่เทศบาลต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นว่าอุทกภัยเป็นปัญหาร้ายพิบัติที่อยู่ใกล้ตัว เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างต่อเนื่อง ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

“ทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงาน และชาวบ้านมีความตระหนักในการรับรู้ปัญหา เพราะเรามีการเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย พอเกิดภัยเราก็กำเนินงานไปได้ตามแผนงานทำให้เราไม่ค่อยมีปัญหาติดขัด เพราะมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ในส่วนของชุมชน ชาวบ้านสามารถไปขอความช่วยเหลือหรือปรึกษาได้ถูกจุดถูกที่ ทำให้การทำงานเป็นระบบ เกิดความเสียหายน้อย”

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในลักษณะการเตรียมความพร้อมซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนเกิดอุทกภัย แต่เมื่อมวลน้ำไหลเข้าสู่พื้นที่ บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบหลักในการจัดการปัญหาอยู่ที่เทศบาลตำบลเชิงแสและหน่วยงานระดับภูมิภาค ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้แทนระดับภูมิภาคและผู้แทนระดับท้องถิ่น ดังนี้

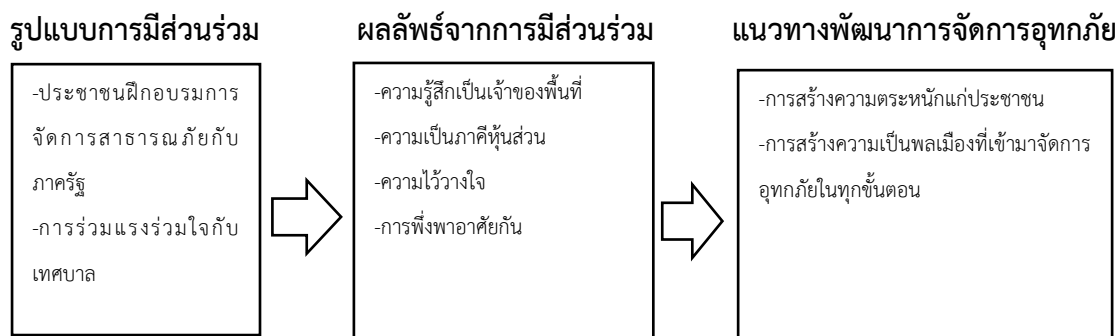
“พอน้ำท่วมแล้ว ต่างคนต่างโดนหมด บทบาทภาคประชาชนจะมีน้อยมาก บทบาทของประชาชนจริงๆจะอยู่ก่อนน้ำท่วม เช่น ขุดลอกคูคลอง ฝักซ่อมแผน แต่ถ้าเกิดภัย ประชาชนจะเข้ามาช่วยงานของท้องถิ่นมากกว่า เช่น ตั้งโรงครัวทำอาหารแจกชุมชน อพยพคนออกจากพื้นที่”

“บทบาทของประชาชนจะอยู่ที่การเตรียมพร้อม ซึ่งเขาจะทำร่วมกับเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ถ้าน้ำท่วมพื้นที่แล้ว เราทำอะไรไม่ได้เพราะมันท่วมจนกลายเป็นทะเล มันก็เกินความสามารถของชุมชนหรือเทศบาล ตรงนี้เทศบาลต้องประสานไปที่หน่วยงานอื่นให้เข้ามาช่วยเหลือ”

อย่างไรก็ตามการจัดการอุทกภัยที่มีความยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับประชาชนซึ่งเป็นผู้เผชิญกับสถานการณ์เป็นลำดับแรก ด้วยเหตุนี้เทศบาลตำบลเชิงแสจำเป็นต้องสร้างความเป็นพลเมืองที่มีขีดความสามารถในการจัดการอุทกภัย ซึ่งความเป็นพลเมืองต้องนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ต้องการเข้ามาจัดการปัญหาอุทกภัยด้วยตนเองในทุกขั้นตอน เพื่อให้ตนเองและชุมชนอยู่ร่วมกับสถานการณ์ได้อย่างปลอดภัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถเขียนแผนภาพเพื่ออธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชน ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วม และแนวทางพัฒนาการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบท

พื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสที่เชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยระหว่างประชาชนกับเทศบาล ดังนี้

ภาพที่ 2 การอธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วม ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วม และแนวทางพัฒนาการจัดการอุทกภัยที่เชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยกับเทศบาลตำบลเชิงแส

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงแส อำเภอกะสั่น จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยกับเทศบาลตำบลเชิงแส

อุทกภัยถือเป็นปัญหาร้ายแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส ประกอบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีระยะเวลาหลายเดือนทำให้ประชาชนต้องการความปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัย ซึ่งการมีส่วนร่วมมุ่งหวังให้เกิดการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือและบรรเทาผลกระทบด้วยตนเองในเบื้องต้น สอดคล้องกับ Perwaiz, Sinsupan, and Murphy (2015) ที่กล่าวว่า การจัดการอุทกภัยมุ่งหวังให้ประชาชนสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้ตามปกติโดยเร็ว ดังนั้นประชาชนจึงควรเป็นผู้ตัดสินใจและจัดการอุทกภัยด้วยตนเอง ซึ่งการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้น และไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว

รูปแบบการมีส่วนร่วมอยู่ในลักษณะการร่วมแรงร่วมใจระหว่างประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส โดยเทศบาลมุ่งหวังให้ประชาชนสามารถเป็นผู้เตรียมความพร้อมเพื่อรับมือและบรรเทาผลกระทบด้วยตนเอง แทนการรอความช่วยเหลือจากเทศบาลหรือหน่วยงานระดับภูมิภาคเพียงอย่างเดียว ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการจัดการอุทกภัยผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลและหน่วยงานระดับภูมิภาคจัดทำขึ้น อาทิ การฝึกอบรมด้านการจัดการสาธารณภัย การจัดทำแผนรับมือ การร่วมกับเทศบาลและหน่วยงานในพื้นที่คาบสมุทรสงขลาเพื่อระดมความคิดเห็น หรือการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าระวังสถานการณ์และประสานข้อมูลส่งต่อมายังเทศบาลตำบลเชิงแส ซึ่งสอดคล้องกับ Abarquez & Murshed (2004) ที่กล่าวว่า ประชาชนมีความเข้าใจขีดความสามารถ ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในชุมชนของตนเป็นอย่างดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องชักชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการปัญหา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การจัดการภัยพิบัติปรากฏในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และร่วมเป็นผู้กำหนดแนวทางจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ Nambisan & Nambisan (2013) ที่กล่าวว่า ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของรัฐไปสู่การเป็นผู้ร่วมจัดการปัญหาซึ่งบทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกับรัฐสามารถปรากฏในรูปแบบการร่วมคิด ร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของตน เพื่อนำไปสู่การร่วมตัดสินใจวางแผนดำเนินงานที่ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์

ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส

ประชาชนตระหนักว่าอุทกภัยเป็นปัญหาภัยพิบัติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ หากแต่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลเชิงแสเพื่อลดความสูญเสียและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ต้องการจัดการปัญหาด้วยประสบการณ์และขีดความสามารถของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shaw (2006) ที่กล่าวว่า การจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ต้องอาศัยความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ของประชาชนซึ่งเป็นผู้ประสบอุทกภัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทำให้เทศบาลตำบลเชิงแสปรับบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเทศบาลพยายามสร้างความเป็นภาคีหุ้นส่วนกับประชาชนในลักษณะการร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิดเห็น และประชาชนสามารถเสนอแนวทางการจัดการปัญหาได้อย่างเท่าเทียม เพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจว่าการจัดการอุทกภัยจะเป็นไปตามบริบทและสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์เมธี ไชยศรีหา (2561) ที่ว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพยายามสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็น ขณะเดียวกันผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับฟังข้อเสนอ มุมมอง และความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริง และทำให้เกิดการวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแส เนื่องจากเทศบาลเห็นว่าอุทกภัยที่เกิดขึ้นสามารถขยายขอบเขตความเสียหายได้อย่างรวดเร็วและมีการคงอยู่ของสถานการณ์เป็นระยะเวลาหลายเดือน ซึ่งการรอรับความช่วยเหลือจากเทศบาลและหน่วยงานระดับภูมิภาคอาจเป็นไปอย่างล่าช้า ด้วยเหตุนี้เทศบาลจึงพยายามให้ประชาชนสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบด้วยตนเอง เทศบาลและประชาชนจึงต้องมีการพบปะพูดคุย ประสานงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการปัญหาไปในทิศทางเดียวกัน ขณะที่ประชาชนรับรู้ว่าตนเองต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากเทศบาลในเรื่องที่เกินขีดความสามารถของตน ทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับเทศบาลตำบลเชิงแสอยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khunwishit, Choosuk, and Webb (2018) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องโน้มน้าวและชักนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการปัญหาอุทกภัย โดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่ง

กันและกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่นำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจจัดการอุทกภัย

แนวทางพัฒนาการจัดการอุทกภัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแส

พื้นที่เทศบาลตำบลเชิงแสต้องเผชิญกับอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ทำให้เทศบาลตำบลเชิงแสและประชาชนต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือสถานการณ์อย่างต่อเนื่องเพื่อลดผลกระทบ ซึ่งการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางเตรียมความพร้อม เทศบาลต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นว่าอุทกภัยเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัว แม้ว่าประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงอุทกภัยได้ หากประชาชนสามารถปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับอุทกภัยได้อย่างปลอดภัย สอดคล้องกับ อัมพร แก้วหนู (2554) ที่ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นว่าภัยพิบัติเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว และสามารถส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนและชุมชน ทำให้ประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาภัยพิบัติได้ แต่ประชาชนต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผนการดำเนินงานให้ชุมชนของตนเกิดความปลอดภัย

การจัดการอุทกภัยที่ประสบผลสำเร็จในระยะยาวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการจัดการปัญหา แต่ในความเป็นจริงการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในบทบาทผู้เตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ ด้วยเหตุนี้เทศบาลตำบลเชิงแสต้องสร้างความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นเข้ามาจัดการปัญหาด้วยขีดความสามารถของตนเองในทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ Fischer (2012) ที่ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้อำนาจ (Empower) แก่ประชาชนเพื่อเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสพการณ์ และร่วมตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตน อีกทั้งสอดคล้องกับ McLaverty (2011) ที่กล่าวว่า การให้อำนาจแก่ประชาชนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้สามารถดำเนินงานร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม โดยประชาชนต้องเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ประเด็นข้อเสนอแนะที่จะกล่าวถึงในที่นี้ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และส่วนของข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัยอยู่ในลักษณะการร่วมแรงร่วมใจกับเทศบาลตำบลเชิงแส ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนเกิดความไว้วางใจในการดำเนินงานในฐานะภาคีหุ้นส่วนที่เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมจัดการปัญหาอุทกภัย ซึ่งข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้มีดังนี้

1. เทศบาลตำบลเชิงแสต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นว่าอุทกภัยเป็นปัญหาภัยพิบัติที่อยู่ใกล้ตัว และประชาชนต้อง

สามารถเตรียมความพร้อมรับมือและบรรเทาผลกระทบจากอุทกภัยด้วยตนเอง ดังนั้น เทศบาลตำบลเชิงแส ต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานระดับภูมิภาคที่มีหน้าที่จัดการสาธารณภัย ได้แก่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา สาธารณภัย เพื่อฝึกอบรมเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการจัดการภัยพิบัติให้แก่ประชาชน

2. การจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างเทศบาลตำบลเชิงแสกับประชาชน ดังนั้น หน่วยงานระดับภูมิภาคควรให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ในการอุทกภัยที่มีในชุมชนของตนเข้ามาบูรณาการกับความรู้และแนวทางการจัดการภัยพิบัติที่กำหนดโดยภาครัฐ และอาจนำไปสู่การจัดทำแผนแม่บทด้านการจัดการภัยพิบัติระดับพื้นที่ของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาเบื้องต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงแส อำเภอกะสกัน จังหวัดสงขลา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงปรากฏในขั้นก่อนเกิดอุทกภัย และการจัดการอุทกภัยระดับพื้นที่ที่มีความยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในฐานะภาคีหุ้นส่วน ดังนั้นข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปจึงมีดังนี้

1. ควรศึกษาการให้อำนาจแก่ประชาชน (People Empowerment) ในการจัดการอุทกภัยระดับชุมชน
2. ควรศึกษาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในการจัดการอุทกภัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2558). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- ดุขฎิ์ อายุวัฒน์, ปันตดา ภูเจริญศิลป์, และวณิชชา ณรงค์ชัย. (2559). ปฏิบัติการของชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงภัยพิบัติ กรณีศึกษาน้ำป่าไหลหลากดินโคลนถล่มจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, 8(1), 199-220.
- พงษ์เมธี ไชยศรีหา. (2561). ความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 8(3), 9-23.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-99.
- สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา. (2560). *เหตุสาธารณภัยจังหวัดสงขลา ประจำปีเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559*. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564, จาก http://ska.disaster.go.th/cmsdetail.dpmsk-1.146/24278/inner_758/4039.1/B5++2560

- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร แก้วหนู. (2554). ขบวนการชุมชนจัดการอุทกภัย: ทำไม และอย่างไร?. ใน พรรณทิพย์ เพชรมาก, อัมพร แก้วหนู, อุดมศรี ศิริลักษณ์พร และจันทนา เบญจทรัพย์ (บรรณาธิการ). *พลังชุมชนท้องถิ่นจัดการภัยพิบัติอย่างยั่งยืน* (หน้า 13-17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิสคอมเซ็นเตอร์.
- Abarquez, I., and Murshed, Z. (2004). *Community-based disaster risk management: Field practitioners' handbook*. Pathumthani: Asian Disaster Preparedness Center.
- Chhotray, V., and Stoker, G. (2009). *Governance theory and practice: A cross-disciplinary approach*. New York: Plagrave Macmillan.
- Denhardt, J. V., and Denhardt, R. B. (2007). *The new public service: Serving not steering* (expanded edition). New York: M.E. Sharpe.
- Fischer, F. (2012). Participatory governance: From theory to practice. In D. Levi-Faur (Ed.), *Oxford handbook of governance* (pp. 457-471). New York: Oxford University Press.
- Khunwishit, S., Choosuk, C., and Webb, G. (2018). Flood resilience building in Thailand: Assessing progress and the effect of leadership. *International Journal of Disaster Risk Science*, 9(1), 44-54.
- McLaverly, P. (2011). Participation. In M. Bevir (Ed.), *The SAGE handbook of governance* (pp. 402-418). Los Angeles: SAGE.
- Nambisan, S., and Nambisan, P. (2013). *Engaging citizens in co-creation in public service: Lesson learned and best practices*. Washington, DC: IBM Center for The Business of Government.
- Perwaiz, A., Sinsupan, T., and Murphy, K. (2015). *Empowering communities & strengthening resilience*. Bangkok: Asian Disaster Preparedness Center.
- Pribadi, K. S., Argo, T., Mariani, A., and Parlan, H. (2011). Implementation of community based disaster risk management in Indonesia: Progress, issues and challenges. In R. Osti & K. Miyake (Eds.). *Forms of community participation in disaster risk management practices* (pp. 1-15). New York: Nova Science.
- Saito, F. (2008). Decentralization and local governance: Introduction and overview. In F. Saito (Ed.), *Foundations for local governance: Decentralization in comparative perspective* (pp. 1-24). Heidelberg: Physica-Verlag.

Shaw, R. (2006). Critical issues of community based flood mitigation: Examples from Bangladesh and Vietnam. *Journal of Science & Culture Special Issue on "Flood Disaster Risk Reduction in Asia"*, 72(1-2), 1-17.